

พระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้น

โดย อ.ธิดาดาว เดชศรี

-
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นไว้อย่างหลากหลาย ทั้งในแง่ฉันทลักษณ์ เนื้อหาและวัตถุประสงค์ ดังที่ทิพย์สุเนตร อนันมบุตร (2559, น. 44) ระบุว่า พระราชนิพนธ์ของพระองค์ใช้คำประพันธ์ทุกรูปแบบที่มีอยู่ในฉันทลักษณ์ไทย ทั้ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และลิลิต รวมถึงทรงพระราชนิพนธ์ “คำหลวง” คือ พระนลคำหลวงซึ่งเป็นคำหลวงเรื่องเดียวสมัยรัตนโกสินทร์

เนื้อหาพระราชนิพนธ์ร้อยกรอง

- ชาติและพลเมือง
- พระพุทธศาสนา
- การสืบทอดและสร้างสรรค์จากวรรณคดีไทย
- ตามโอกาสและวัตถุประสงค์ต่างๆ

ชาติและพลเมือง

❖ เครื่องหมายไตรรงค์

ขอรำรำพรรณบรรยาย

ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์

แดงคือโลหิตเราไซ้

สีน้ำเงินคือสีโสภะ

จักรีวเข้าเป็นไตรรงค์

ทหารอวตารนำไป

ความคิดเครื่องหมาย

หมายพระไตรรัตน์

ซึ่งยอมสละได้

อันจอมประชา

จึงเป็นสีธง

ยงยุทธวิชัย

แห่งสีทั้งสามงามถนัด

และธรรมะคุ้มจิตไทย

เพื่อรักษาชาติศาสนา

ธโปรดเป็นของส่วนพระองค์

ที่รักแห่งเราชาวไทย

วิชาติชูเกียรติสยามฯ

❖ สยามนุสสติ

๑ รักราช จงจิตน้อม

รักชาติ กอบกรณีย์

รักศาสน์ กอบบุญตรี

รักศักดิ์ จงจิตให้

๑ ยามเดินยืนนั่งน้อม

รำลึกถึงเทศตน

เปนรัฐฐะมณฑล

ควรถนอมแน่นตั้ง

ภักดี ท่านนา

แนวไว้

สุจริต ถ้วนเทอญ

โลกซร้องสรรเสริญฯ

กะมล

อยู่ยัง

ไทยอยู่ สราญฮา

อยู่เพียงอวสานฯ

๐ ไครรานไครรุกค้ำว

ไทยรบจนสุดใจ

เสียเนื้อเลือดหลังไหล

เสียชีพไปเสียสิ้น

๐ หากสยามยังอยู่ยั้ง

เราก็เหมือนนอยุ่คง

หากสยามพินาศลง

เราก็เหมือนนมอดม้วย

แดนไทย

ขาดค้ำ

ยอมสละ สิ้นแกล

ชื่อก้องเกียรติงามฯ

ยืนยง

ชีพด้วย

ไทยอยู่ ได้ฤ

หมดสิ้นสกุลไทยฯ

❖ โคลงภาษิตนักรบโบราณ

มะ โนมอบพระผู้
แขนมอบถวายทรงธรรม
ดวงใจมอบเมียขวัญ
เกียรติศักดิ์รักของข้า

มะ โนมอบพระผู้
นักรบต้องรักธรรม
ยามสู้ยุทธภูมิอัน
จิตต์จึงจะมั่นแม่

เสวยสวรรค
เทอดกล้า
และแม่
มอบไว้แก่ตัว

เสวยสวรรค
เที่ยงแท้
ประชิด
เค็กกล้าไปขาม

สงครามทำเพื่อป้องกัน
นักรบเรียงอาสาร
อยู่ในที่ถูกล่า
จิตต์มั่นขวัญพาข้าม
เป็นชายเชื้อชาติแก้ว
แขนมอบถวายทรงธรรม
รับใช้เพื่อป้องกัน
เพื่อพระคงคู่ฟ้า

ธรรมา
ไปคร้าม
ความขลาด ได้ฤ
ปลอดภัยอันตราย
เพ็ญขวัญ
เทอดกล้า
รบบาท พระเอย
ครอบเกล้าเราสราญ

ภูบาลจะตรัสใช้
เห็นห่างจากเคหา
ภักดีและอาสา
ว่าบารมีป້อง
หักใจจรจากห้อง
รักชาติและรักธรรม
ดวงใจมอบเมียขวัญ
คงเสน่ห้อยู่แม่

ไคลคลา
ห่างห้อง
เพราะเชื่อ
ปกเกล้าเราไป
หฤหรรษ์
เที่ยงแท้
และแม่
อยู่ร้างกลางสนาม

ยามไปในถิ่นกว้าง
พบสิ่งยั่วชวนใจ
ก็จะไม่เหลวไหล
เพราะจิตจอกอยู่ข้าง
รณรงค์ยงยุทธแย่ง
จำจะต้องทำใจ
นักรบจึงควรไฟ
เกียรติศักดิ์รักของข้า

ทางไกล
อยู่ข้าง
หลงวุ่น
หนึ่งแล้วมั่นคง
ยิ่งภัยอื่นนอ
กาจกล้า
เตือนสติตนเอง
มอบไว้แก่ตัว

มัวรอให้พวกพ้อง
คงไม่รู้จิตต์เหมือน
ใครจะทราบว่าเป็น
ตัวสีเดือนตัวไว้

สรุปความว่าแม่นั้น
อีกรักดีอาสา
รักเมียรักแม่พา
สงวนศักดิ์จักสละได้

คอยเตือน
จิตต์ได้
นึกหวน ขึ้นนอ
เหมาะแท้ทุกยาม
ธรรมา-ธิปเส
ราชไท้
ใจแน่ว
หมดแม่ชีวี

พระพุทธศาสนา

❖ บทสรภัญญะพระคาถาพาหุง

ปางเมื่อพระองค์ประมะพุทธ-

ตรัสรู้อนุตตะระระสมา-

ขุนมารสหัสสะพหุพา-

จีคีรีเมขละประทัง

ระวิสุทธะศาสดา

ธิ ฌ โภธิบัลลังก์

หุวิชาวิชิตขลัง

คชะเหี้ยมกระเหิมหาญ

แสสร้งเสกสรวุชะประคิษฐ์

รุมพลพหลพยุหะปาน

หวังเพื่อผจญวระมุณิน-

พระปราบพหลพยุหะมา-

ด้วยเดชะองค์พระทศพล

ทานาทีธัมมะวิธิกุล

ด้วยเดชะสัจจะวงนา

ของงนิกรพละสยาม

ถึงแม้จะมีอริวิเศษ

ขอไทยผจญพิชิตะผลาญ

กละคิจะรอนราน

พระสมุททะนองมา

ทะสุชินะราชา

ระเมถ็องมลายสุญ

สุวิมละไพบูลย์

ชนะน้อมมโนตาม

และนะมาม็องค้สาม

ชยะสีทริทุกวาร

พละเดชะเทียมมาร

อริแม่นมุณินทรฯ

การสืบทอดและสร้างสรรค์จากวรรณคดีไทย

❖ พระราชนิพนธ์แปลเป็นภาษาอังกฤษ

Two Kinds of Friends

(From the Siamese)

Those Friends in feasts only;

Send them away!

You'll find such easily

On any day!

But those who'd stand ever
Firmly by you,
And forsake you never!
There are too few!
So Learn to know who are
Those "friends" So sweet;
(Those knaves who only cares

For bread and meat!)
And learn likewise to know
Those friends who will,
Though you've fallen bestow
Their friendship still!

❖ โลกนิติจำลอง

http://www.car.chula.ac.th/rarebook/book/av_00169/mobile/index.html#p=81

ตามโอกาสและวัตถุประสงค์ต่างๆ

❖ กลอนจารึกไว้ที่อนุสาวรีย์ของย่าหล

อนุสาวรีย์นี้เตือนจิตร

โ้ออ! ไลยใจจู่อยู่ไม่วาย

ยากที่ใครเขาจะเห็นหัวอกกู

เขาดูแต่เปลือกนอกแห่งกายา

เพื่อนเป็นมิตรซิดกูอยู่เนื่องนิตย

ทุกทิวาราตรีไม่มีไกล

ให้กูคิดรำพึงถึงสหาย

กูเจ็บคล้ายสรศักดิ์ปักอุรา

เพราะเขาดูเพื่อนเห็นแต่เป็นหมา

ไม่เห็นภักตริกตราถึงดวงใจ

จะหามิตรเหมือนเจ้าที่ไหนได้

กูไปไหนเจ้าเคยเป็นเพื่อนทาง

ช่างจรรู้รักดีไม่มีหย่อน
ถึงยามกินเคยกินกับกุพลา

อันตัวเพื่อนเหมือนมนุษย์สุจริต
แต่เมื่อใครรู้รู้ความในใจ

ไอ้ออกกุคูเพื่อนอยู่หรัค ๆ
กุผลอ ๆ ก็เซง้อเพื่อเพื่อนมา

อันความตายเป็นธรรมดาโลก
นี่เพื่อนตายเพราะผู้ร้ายมันมุ่งปอง

เพื่อนมอดม้วยด้วยมือทรชน
เป็นคนจริงฤจะปราศซึ่งปรานี

จะนั่งนอนยืนเดินไม่เห็นห่าง
ถึงยามนอน ๆ ช่างไม่ห่างไกล

จะผิดอยู่แต่เพียงพูดไม่ได้
กุมองดูรู้ได้ในดวงตา

เพื่อนมาพลัดพรากไปไม่เห็นหน้า
เสียงกุกกักก็ผวาตั้งตามอง

กูอยากตัดความโศรกกรรมลหมอง
เอาปืนจ้องสังหารผลาญชีวิ

เอารูปคนสรวมใส่คลุมใจผี
นี่รากษสอัปปริปราศเมตตา

มันยิ่งเพื่อนเหมือนกุหลอยถูกด้วย
จะหาเพื่อนเหมือนเจ้าที่ไหนมา
เมื่อยามมีชีวิตรสนิทใจ
ด้วยอำนาจรักภักดีนั้น
ถึงจะมีหมาอื่นมาแทนที่
ที่ไหนเล่าจะสนิทและซิดชม
ถึงแม้จะไม่มีรูปนี้ไว้
แต่รูปนี้ไว้เป็นพยานรัก
เพื่อนเป็นเยี่ยงอย่างมิตรสนิทยิ่ง
แม้คนใดเป็นไค้อย่างเพื่อนนี้

แทบจะม้วยชีวังสิ้นสังขาร
ชั่วอุราอาไลยไม่วายวัน
ยามบรรโลยลับล่วงดวงใจสิ้น
ขอให้เพื่อนขึ้นสวรรค์สำราญรมย์
กูก็รักเพื่อนนี้เป็นปฐม
ที่ไหนเล่าจะนิยมเท่าเพื่อนรัก
รูปเพื่อนฝังดวงใจกูตระหนก
ให้ประจักษ์แก่คนผู้ไมตรี
ภักดีจริงต่อกูอยู่เต็มที
ก็ควรนับว่าดีที่สุดเอย

❖ ใครเป็นใครในดุสิตสมิตร

หนังสือดุสิตสมิตร

ที่มุ่งจะปิดนาม

หวังทำประโยชน์ใหญ่

ให้ตื่นมะโนยล

เหมือนภาชนะเก็บ

เพื่อมือจะควักได้

ใครปราชญ์ฉลาดถึง

รู้นามะภาคี

บ่มีคิดกะดีทราวม

คณะเพื่อจะถ่อมตน

อุปาระแก่ชน

สิริแสงประกายไส

สุวิเลปะนาไว้

สระริราภิรมย์วรรณ

วจะปฤษะณานี้

สะคะณาดุสิตสมิตร

มงคลสูตรคำฉันท์

- http://www.car.chula.ac.th/rarebook/book/cl52_0144/mobile/index.html#p=3

กาพย์เห่เรือ

- ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อพ.ศ. 2457 พระราชทานลงพิมพ์ในหนังสือ *สมุทรสาร* เพื่ออุคหนุนราชนาวิสมาคม
- แต่งเป็นกาพย์เห่
- พระราชนิพนธ์ของพระองค์มีเนื้อหาทั้งหมด 12 บท ได้แก่ 1. บทเห่ชมกระบวนเรือ 2. บทเห่ชมพระนคร 3. บทเห่ชมทางไปปากน้ำ 4. บทเห่ชมปลา 5. บทเห่ชมชายทะเล 6. บทเห่ครวญ 7. บทเห่ชมเครื่องว่าง 8. บทเห่ครวญถึงหนังสือ 9. บทเห่เรื่องนางสีดา 10. บทเห่เรื่องพระร่วง 11. บทเห่เรื่องซุ้มกระบวนเรือ และ 12. บทเห่ชวนเข้าราชนาวิสมาคม

- เนื้อหา

1. การสร้างความภูมิใจในชาติ

1.1 การมีอดีตผู้นำของชาติที่มีพระปรีชาสามารถ

1.2 การมีบ้านเมืองที่งดงามรุ่งเรือง

- “เพลลินพิศ” “งามเนตรวิเศษชม” “ลำนักตา” “สุดเพลลินตา” “พินิจพิศเพลลินตา” “ตระการตรูคูเลิศดี” “ตรูตราชม” “สง่าสิ้น” “สล้างปรางค์ปราสาทประกอบมาศมณิศรี รัยบัจระพี สีสว่างกลางอัมพร”

1.3 การมีกองทัพเรือที่เกรียงไกร

- “ปืนไฟใหญ่ประเภท สิ้นวเศษสุดแขงขัน สามารถอาจเหียนหันผันหน้าสู้ศัตรูแรง อิกศรหกปอนด์หนัก ก็พร้อมพรัคศักดิ์กำแหง เตรียมอยู่สู้ศึกแขงแย้ง ย้อยุดสุดกำล้ง”

2. การแสดงภัยที่อาจจะเกิดกับชาติในอนาคต

- “ผ่านหน้าวัดอรุณ เคยทำบุญอุทิศบูชา ขอบุญการุณยา ให้ข้าม
อารมณ์หวัง ขออย่าให้ข้าศึก ผู้พิลึกก้างกำลัง สามารถอาจกินพัง พระปรางค์
ศรีธานีไทย”

3. การเสนอแนวทางป้องกันชาติให้พ้นภัย

3.1 การร่วมใจบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อเรือรบ

- “เร่งเพาะความนิยม อย่าช้า” “อย่าชักช้าจะล่าไป” “ชวนกันพลัน
พร้อมใจ” “อย่าเหม่อเผอเรอเพลिन...ทำเหินเหินนานไป จะลำบากยากใจเรา”
“ตื่นเถิด” “ตื่นเถิดเราเกิดมา เป็นไทยอย่าให้เสียที ช่วยหานาวามิ กำลังขันไว้
กันเมือง

3.2 การสละชีพเพื่อชาติ

แม่มีศึกสงคราม

จำพรากจากทราวมวัย

เกิดมาเป็นชาวไทย

รักเจ้าเขาวมาลย์

จะยอมให้ไฟรี

เช่นนั้นสิจัญไร

เพราะรักประจักษ์จริง

จงรักภักดีมา

ถึงสยามในวันใด

ไปต่อสู้อศัตรูพาล

ต้องทำใจเป็นทหาร

ก็จำห้กรักริบไป

เหยียบบย่ำแผ่นดินไทย

ไม่รักชาติศาสนา

จึงต้องทิ้งเจ้าแก้วตา

อาสาต้านราญริปู

รายการอ้างอิง

- ดิเรก หงษ์ทอง. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556) . พระราชนิพนธ์กาพย์เห่เรือ
ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: เครื่องมือกระตุ้นความรัก
ชาติในหมู่ราษฎรชาวสยาม. *วารสารมนุษยศาสตร์*, น. 40-64.
- ทิพย์สุเนตร อนันต์บุตร. (2559). *วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.